

KNJIGA
(odlomak)

Na temelju naslova novele mogli bismo zaključiti da ona govori o knjizi. Posudba knjige u školskoj knjižnici događaj je na kojemu se gradi priča o dječakovu strahu.

Ovaj dječak koji se sa letnjeg raspusta u septembru mesecu vraća u bosansko okružno mesto treba da uđe u treći razred gimnazije, jedne od onih naših gimnazija starog i hladnog austrijskog tipa. Kao i većina njegovih vršnjaka, i on se vraća teška srca, posle dugih letnjih dana slobode, igre i nerada koje deca tako vole. Mršav je i preplanuo, a kosa mu sasušena i izbledela od sunca. Odelo mu se čini teško, a cipele ga žuljaju kao tuđe. Svoju dačku sobu deli sa jednim drugom, a stanuju kod jedne udovice, tvrde i brižne žene koja i sama ima dva sina u gimnaziji. Ulice i zgrade mu izgledaju šire i više, ljudi svečani i dućani bogati. Ali utoliko više oseća da je on sam nekako malen i zbunjen i neugledan. Ono malo bakrena novca što mu zvečka u džepu tako je nezatno prema svemu onome što nude dućani i ulice da ga oseća više kao neimaštinu nego kao neko imanje. To što on ima tako je malo prema onome što mu se nudi i tako nezatno prema onome što on želi da mu ne pričinjava zadovoljstvo ni ono što može da kupi, jer već unapred oseća bolnu granicu svojih mogućnosti.

Jedan događaj izazvao je velike promjene u dječakovu životu. Dječak je, naime, prvi put u svom životu, posudio knjigu iz školske knjižnice. Dok je silazio niz stepenice, knjiga mu je ispala iz ruke i oštetila se. Oštećena knjiga unijela je nemir u njegov život.

Za vreme školskih časova, dok je profesor sa šiljastom progrušanom bradom objašnjavao grčku azbuku, dečak je gledao kroz prozor vrhove drveća, pune još bujnog septembarskog zelenila i delić svetlog neba u daljini. Odutan duhom i nesposoban da zapamti te nove znakove, on je mislio samo na upropašću knjigu sa kojom neće nikad smeti da izađe pred strogog bibliotekara, a koja se, kako njemu sve više izgleda, ne može ni popraviti ni nabaviti. I ta je misao, stalna i mučna, gubila sve brže svoj prvobitni oblik. Tako je bilo za vreme predavanja, u igri i pri drugarskim šalama. U svakom sekundu on je znao da u svetu postoji nešto pokvareno i razvaljeno, neka njegova nezgoda i krivica koju ne sme nikom da prizna i ne ume da popravi, a za koju će morati jednog dana da odgovara.

Ipak mu se u igri ili pri šetnjama sa drugovima dešavalo da uspe da se zaboravi i da satima ne pomisli na svoju tajnu. Smejavao se, trčao ili razgovarao veselo i bezbrižno kao i ostali. Ali tada bi se najednom, kao fizički bol, javila u njemu misao na skrivenu knjigu. I svaki put je taj bol bio utoliko ljuci i

dublji, jer je na stari bol dolazio uvek još i prekor samom sebi što ga je izneverio. I kad bi posle takvih časova odlazio da legne u svoju postelju, rasanjen u tami, on je tu nalazio svoju brigu, budnu i nepomičnu, i svaki put malo veću i težu nego što je ostavio jutros kad je ustao.

Nedelje i meseci prolazili su, a događaj sa knjigom, običan i neznatan sam po sebi, dobivao je, stalno i sve brže i brže, nestvarni i avetinjski izgled mučne tajne i nepopravljive greške koju valja kriti.

Sve je to bilo ludo, izlišno i u osnovi bezrazložno, a ipak stvarno i bolno, stvarnije od dnevnih igara i razgovora. Počeo je da izbegava drugove i njihove zabave. A na najbezbržinije među njima gledao je sa nezlobivom ali bolnom zavišću.

Šta sve nije u tim jesenjim noćima prolazilo kroz detinju glavu? Kakve se sve mogućnosti nisu ocrtavale i kakvi nemogući snovi ispredali?

Noć je prolazila, a on je mislio. Da poveri nekome što mu se desilo? Da potraži negde saveta kako da to pitanje reši i da se oslobodi brige? Pri samoj pomisli na to njega bi nešto ogrejalo iznutra, sve bi postalo za trenutak jasno, lako i jednostavno. Pred njim su se redala lica njegovih drugova. Ispredao je do sitnica čitave razgovore, svoju ispovest i njihove odgovore i izraze lica, i na kraju dolazio do uverenja da bi to bilo uzaludno i što je još gore – nemoguće. Pomišljao je da kaže stvar gazdarici, ali sâm izraz njenog lica, brižan i udovički, odvrćao ga je od toga. Rešavao se da piše ocu sve potanko i da traži saveta i pomoći, ili čak da ode jednog dana do biblioteke, da sačeka profesora i da mu, nasamo, iskreno prizna stvar. I pošto bi dugo oživljavao u sebi svoje reči i njihove odgovore, sve do najmanjeg pokreta i izraza lica, uvidio bi da je to iznad njegove snage, i ostajao opet sâm sa svojom tajnom koja je posle svakog takvog razmišljanja bivala teža.

Dolazio je na misao da se molitvom izbavi od svega. I šaputao bi, zaista, sve poznate molitve, nečujno, dugo i usrdno. Sa dlanom na ustima, da drug koji spava u istoj sobi ne bi čuo, upućivao je žarke reči pravo Bogu i njegovim svecima, koji, kao što se kaže, mogu da čine i veća čuda, i tražio da se raspoređena knjiga sastavi, da može da je mirno i slobodno vrati onom čoveku ne izlažući se ni sam ne zna kakvim strogostima, poniženjima i kaznama. Zaspao bi tako, uljuljkan svojim spostvenim šapatom. A pre svitanja bi se budio sa plašljivom ali divnom nadom u sebi, odlazio do kovčega i tu nalazio svoju knjigu, jedno i beznađežno raskinutu nadvoje, onakvu kakva je bila pre svih njegovih nada i molitava i, čini mu se, još goru i beznadniju. I vraćao bi se, poražen, u postelju.

Da umrem – mislio je tada dečak u krevet, stegnutih vilica, sav zgrčen – da umrem sada odmah! Umreti značilo bi ne morati poveravati se nikome, ne čekati čuda koja neće da dođu, ne odgovarati za ono što nisi kriv, ne morati nikad više stupiti pred onog rideg, podrugljivog čoveka. To bi značilo da nestane mene, ali sa mnom i knjigā, zdravih, oštećenih i popravljenih, i bibliotekā i bibliotekara, i odgovornosti, i straha od njih.

»Bože, daj da umrem pre nego što dođe kraj semestra i onaj neizbežni trenutak kad ću morati izići pred bibliotekara i odgovarati za pokvarenu knjigu!«

Zatim je mislio kako bi bilo da izgori gimnazijska zgrada, zajedno sa bibliotekom i spiskom pozajmljenih knjiga. Da li bi se tad morale vraćati preostale knjige? Ili ne, da izgori ova kuća u kojoj on živi, sa svim stvarima, pa i sa tom knjigom u kovčegu. Kako bi tada bilo lakše odgovarati!

Ne, najbolje bi bilo i najsigurnije: umreti.

Ali umesto da umre on bi redovno zaspao sa tom svojom željom. A posle, u snu, javlja se opet oštećena knjiga u najfantastičnijim oblicima i strah od teške, nepravdne i nejasne odgovornosti, i sa njim opet i u snu – želja da umre, da nestane iz života, snivanog kao i stvarnog, potpuno i zauvek.

S vremenom dečak je postajao sve više usamljen i povučen u sebe. Smršao je jer je jeo malo i žvakao zlovoljno i slabo. To nije niko primećivao. Ali su zato profesori primetili da je popustio u učenju. Dva meseca uzastopce dobivao je iz grčkog jezika i matematike nedovoljne ocene.

Profesor grčkog jezika, čovek ćutljiv i jedak, nije se mnogo bavio njime. Postavio bi mu dva pitanja i, dobivši nesigurne odgovore, samo bi sikući i sa nerazumljivom mržnjom izgovorio:

– Na mesto!

Rđave ocene redale su se jedna za drugom.

Mnogo je teže dečaku bilo sa profesorom matematike, mršavim i dobroćudnim starcem koji ga je zabrinuto gledao preko zlatnog okvira svojih bistrh i nekako dobrih i veselih naočara.

– Što je s tobom, Latkoviću? Ja sam navikao da od tebe dobivam drugačije odgovore. Preni se, čoveče!

A dečak je treptao očima, stideo se i ćutao.

Tako, svi traže od njega samo napor i pitaju za plodove toga napora, a nema nikoga kome bi mogao da se poveri i da potraži saveta i izlaza.

KNJIGA - Ivo Andrić

- Što proživljava dečak, čime je obuzet? Kako se očituju njegova proživljavanja?
- Pokušajte psihološki okarakterizirati dječaka Latkovića.
- Knjiga* je psihološka novela. Izložite temeljne značajke novele.
- Pokažite značajke novele na primeru *Andrićeve Knjige*.
- Andrić otkriva dječakov psihički život (osjećaje koji ga zaokupljaju i muče, nemire što ga razdiru i dekoncentriraju, skrivene misli i želje). Umjetničko oblikovanje lika ili karaktera nazivamo **karakterizacijom**. Budući da Andrić najveću pažnju poklanja psihičkom životu lika, takvu karakterizaciju lika nazivamo **psihološkom karakterizacijom**. Pokušajte slijediti Andrićeve postupke u psihološkoj karakterizaciji lika. Citatima iz teksta potvrdite (dokažite) psihička stanja lika (odsutnost, nepažnja,....)
- U psihološkoj karakterizaciji dječakova lika Andrić se služi **unutrašnjim monologom**. To je postupak kojim se otkriva unutrašnji svijet lika, njegova proživljavanja, sjećanja, razmišljanja. Napišite tekst unutrašnjeg monologa i utvrdite njegov sadržaj (psihičko stanje lika). Možemo li utvrditi da se u dječakovoj duši odvija prava drama? Drama se temelji na sukobu. U kakav je sukob dospio dječak Latković?
- Unutrašnji monolog kao postupak u psihološkoj karakterizaciji lika primjenjuje se u modernoj prozi. Osobito je zastupljen u romanu **struje svijesti**. pisci romana struje svijesti, James Joyce, Virginia Woolf i dr., svoje likove oblikuju unutrašnjim monologom, tj. otkrivaju asocijacije, misli, svjesna i posvjesna stanja likova. Pokušajte samostalno pismeno oblikovati vlastiti unutrašnji monolog. Jedan doživljaj, sjećanje, uspomenu, prenesite u unutrašnji monolog. Pišite u prvom licu.